

AIN KALLIS

# ILM JA AUTOD

**Idatuul on tugevam kui läänetuul. Hiina vanasõna**

**„Passatitega jõudis Kolumbus Ameerikasse“, tuli üks koolipoiss välja oma geograafiateadmistega. Hea veel, et sakslased ei lase välja autosid nimega Musson.**

Kuigi vanad eestlased väitsid, et nimi ei riku meest, võib see paljudele olla olulise tähendusega (*Nomen est omen* – nimi on märk). Nii ka uute automarkide ristiisadele ja ostjaile. Küllap seetõttu ristsidki hiinlased oma autotööstuse 1969. aastal Dongfengiks ehk idatuuleks.

Liiklusvahendite nimed peavad olema lennukad, vinged, meelde jäävad: Tigu või Kilpkonn ei sobi kohe kuidagi. 2007. aastal hakkas Volkswageni firma tootma Tiguani-nimelist autot. Selle nimi oli tuletatud kahe looma – tiigri ja leeguani – nimest. Taoline hübriid olevat reklaami järgi „sitke ja mitmekülgne“ (pigem arvaks, et mõrgav ja roomav).

## Tuuled toovad tiivad

Eelnimetatud Volkswagen on saanud tuntuks seeläbi, et paljud selle firma automargid kannavad tuulte nimesid – nagu olnuks nende ristiisadeks kli-

matoloogid. Esimene saigi 1973. aastal nimeks Passat. Passaadid on teatavasti troopilistel laiustel ekvaatori suunas (põhjapoolkeral kirdest, lõunapoolkeral kagust) puhuvad püsivad tuuled. Aasta hiljem tulid ilmavalgele juba Golf ja Scirocco. Teisega on asi selge – samanimeline on kuum tuul, mis puhub Saharast üle Vahemere, tuues atmosfääri kaasa liivatolmu, inimestele aga peavalu.

Golfiga on asi keerulisem. Alul olevat olnud plaanis panna sõidukile nimeks Blizzard (lumetorm). See aga ei kõlvanud hästi, sest on ju lumetormid tuntud tapjad, samuti olid nime juba hõivanud suuskade, sokkide ja tolmuimejate tootjad. Siiski lasti Jaapanis aastail 1980–1990 oma maa tarbeks välja väikseid maastureid Toyota Blizzard.

Üldiselt arvatakse, et too Golf olevat ristitud tuntud hoovuse järgi (hoovuste loojad aga on tuuled). Üks Volks-

wageni bosse, Hans-Joachim Zimmermann väitis seevastu, et oli nimepaneku arutelul näidanud oma ruuna pilti: „Mu hobu Golf on tippklassist, elegantne ning juba 27-aastane, seega vastupidav.“ Selline argument ilmselt mõjuski. Järgmisena lasti turule Polo. Mis tuul see siis on, pigem ratsamäng, seega paras paar golfimängule?! Wikipedia andmeil viitab *polo* polaaralade tuulele. Eksitav info? Kauaaegne Volkswageni kõneisik Eberhard Kittler on pidanud võimalikuks, et Polo puhul peeti silmas hoopis Marco Polot, maadeuurijat.

Järgmiste tuuliste nimede inspiratsiooniallikate puhul polnud kahtlusi. Näiteks Jetta tähendab saksa keeles jugavoolu. See on teatavasti 7–12 kilomeetri kõrgusel paiknev väga tugevate tuulte vöönd, mis vonkleb jõena läänest itta ning mõjutab tsüklonite kulgu. Itaalias polevat nimi just populaarne – nime kõla sarnaneb sõnale *iet-tatura*, mis osutab halvale õnnele.

Jetta järglane ristiti Ventoks, mis tähendab itaalia ja portugali keeles lihtsalt tuult. Ilmselt ei tulnud ristijail seekord vaimu peale, nagu ka inglaste firmal Talbot oma automudeliga Talbot Wind.

Edasi Volkswagen Santanast. Santa Ana tuul (ka Santana) on California osariigis puhuv kuum tuul. Nime on see saanud Santa Ana mägede ning samanimelise kanjoni järgi, kustkaudu õhuvool saab lääne suunas puhuda. Mõne allika järgi tähendavat tuule nimi algselt hoopis 'Saatana tuuli' (hispaania keeles *Vientos de Satán*), osutades selle põrgulikule mõjule, mis viib inimesi enesetappudele ning põhjustab isegi maavärinaid!

Siis saatis Volkswagen arenile Bora. Nime on auto saanud Aadria merel Dalmaatsia rannikul lõõtsuva, mägedest raskusjõu mõjul laskuva (nn katabaatilise tekkega) tugeva külma tuule järgi. Kõige hullem boora möllamise paik maailmas on Novorossiisk Musta mere kirdeosas. Iga paari aasta järel ründavad linna sügisel-talvel mandrilt mägedest puhuvad tuuled, mille kiirus on küündinud isegi 80 m/s. Eriti



SVEN STORBECK / WIKIPEDIA

Passaattuule järgi nime saanud rahvaauto Volkswagen Passati mudel B1, mis ilmus teedele 1973. aastal



Kõledalt orosi tuulelt nime saanud Jaapani sportauto Mitsuoaka Orochi

## Üldiselt arvatakse, et Volkswagen on kõige „ilmalikum“ autotööstus – paljude markide nimed on ju selgelt valitud tuulte järgi.

jubedaks muutub olukord siis, kui valitseb pakane. Näiteks 2002. aasta 9. detsembril langes tolles linnas õhutemperatuur 24 tunniga +10 kraadilt –18-le. Kõle tuul paisus maruks, puhangute kiirus kasvas kuni 35 m/s. Sadamas viibinud laevad jäätusid kiirelt. Kaks neist läksid ühele pardale kuhjunud rohkem kui 15 tonni kaalunud jää raskuse all ümber.

Kas Volkswageni nimevalikul on ikka süsteem? Üldiselt arvatakse, et Volkswagen on kõige „ilmalikum“ autotööstus – paljude markide nimed on ju selgelt valitud tuulte järgi. Autofirma kauaaegne reklaamikirjutaja Bertel Schmitt on siiski väitnud, et sõidukite nimede valik on olnud täiesti juhuslik. Sama on kinnitanud ka ettevõtte endine tegevdirektor Carl Hahn ja kõneisik Eberhard Kittler – üheski juhatuse protokollis pole märkeid, et oleks otsitud järgmist tuule nime.

### Ilma teeb ka Maserati

Maserati luksuslikke autosid võrreldakse tugevate tuultega – sellest räägivad ka sõidukite nimed. Esimese vägeva nime sai Maserati Mistral 1963. aas-

tal. Mistraaliks kutsutakse tugevat külma katabaatilist tuult Prantsusmaa lõunarannikul. Sarnase tekkega tuule nimega ristiti kaheksa aastat hiljem sõsar Bora, seega tervelt 28 aastat oma Saksa nimekaimust varem. Nime tagem ka teisi rikkaid sugulasi: Ghibli (kuum tuul Liibüas), Karif (tuul Soomaalias), Khamsin (tolmutorm Egiptuses), Shamal (kuum tormituul Iraagis) ja Levante (kõva idatuul Gibraltari väinas).

Külmad tuuled on mõjutanud ka teiste autotootjate nimevalikuid. Barcelonas toodetakse unikaalseid sportautosid Tramontana, mis on nime saanud Liguuria merele puhuva põhjatuule järgi, Jaapanis valmistab Nissan Mistrale ja Mitsuoaka kõleda orosi tuule järgi ristitud Oroshisid. Dalmaatsia rannikul lõõtsuva boora üks kohalikest nimedest on *jugo*. Sealtkandi automark Yugo nimetas tuntud autosaate Top Gear juht Jeremy Clarkson kõigi aegade kehvemaks sõidukiks, mille ta otsustas televaatajate ees tankiga lõmastada.


Andide soe, nn fööni tüüpi tuul ning zonda ja inkade tuulejumal, on inspiratsiooni andnud sportautode tootja Paganile (mudelik Zonda ja Huayra). Maheda Aadria mere kandi tuule järgi on Austin pannud oma võsukelele nimeks Maestro, Lincoln-Ford aga lihtsalt läänetuule – Zephyr (vastand külmale boorale).

Keeristormide järgi on ristitud enamasti sportautod, näiteks Tornado

(Chevrolet), Syclone ja Typhoon (General Motors), Typhon (TVR) ja Hurricane (Holden), ning „lihtsalt“ tormide järgi Lister Storm ja Thunder.

Kahe auto nimed kõlavad kangesti tuulte omadena – need on Lamborghini Diabolo (kuum Santa Ana analoog Põhja-Californias) ja Huracán (hisp k 'orkaan'). Tegelikult olid need hoopis kahe vägeva võitluspulli nimed, kes osutasid 19. sajandil matadooridele visa vastupanu. Ferruccio Lamborghini oli suur pullivõitluse austaja ja pani looma koguni firma logole.

Lõpetuseks tahaks veel rääkida ühest fantastilisest fööni tüüpi tuulest, mis on andnud nime mitte küll maasõidukile, vaid kopterile – tšinuugist (ingl k *chinook*). Pärast mäeahelike ületamist õhumassid teatavasti soojenevad ja kaotavad niiskust. Kaljumägede idajalamil toob sealne tšinuuk kaasa kiire õhutemperatuuri tõusu. Pärismaalaste kõnepruugis tähendavat see sõna lumeõgijät – mäest laskudes jooksevad koerarakendi vedajad veel lumel, kelk aga lohiseb juba paljal maal. Üks ilmerekordki seostub tšinuugiga: 23. jaanuaril 1943. aastal tõusis Lõuna-Dakotas Spearfishis õhutemperatuur vaid kahe minutiga koguni 27 kraadi (–20 °C kuni +7 °C). •

 **Ain Kallis** (1942) on meteoroloog, klimatoloog ja publitsist. Tema peamine uurimisvaldkond on Eesti kiirguskliima. Töötab peaspetsialistina Eesti keskkonnaagentuuris.